

De actualiteit van een vergeten
filosoof:

Charles S. Peirce (1839 – 1914)

dr. mr. Kees Schuyt

Vereniging voor Wijsbegeerte

17 oktober 2017

Lessen in Pragmatisme: Peirce in vijf stappen

- Karakteristiek van filosofisch pragmatisme
- 1. Overtuigingen, feiten, gewoonten (“*habits*”)
- 2. Redeneringen
- 3. Waarheidsvinding en pragmatische stelregel
- 4. Metafysica: de drie categorieën
- 5. Toepassing op semiotiek (betekenisleer)

Karakteristiek van pragmatisme 1

- Filosofisch pragmatisme van Peirce is een manier van leven (*habit formation*), waarbij denken en doen met elkaar verenigd zijn;
- het denken is altijd gericht op handelingen, op de *mogelijke* oorzaken daarvan en de mogelijke en *voorstelbare* gevolgen;
- *Pragma* (Socrates): “wat je aan het doen bent”, je beroep;
- Dus: denken in handelingsgevolgen en al handelend denken (“*penser avec les mains*”)

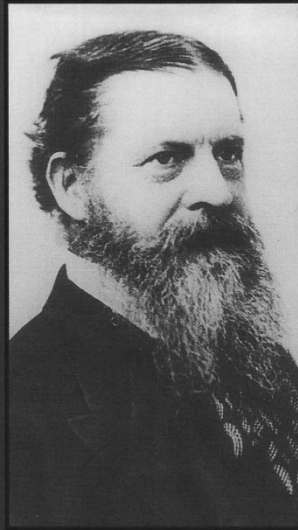
Karakteristiek 2

- Pragmatisme Amerikaans? Nee en Ja:
- Europese wortels in transcendentale filosofie, van Kant (1724 -1804)
- zoals romantisch geïnterpreteerd door Emerson (1803 – 1882) en Thoreau (1817 – 1862) met grote invloed op Peirce, W. and H. James; Justice Holmes (Boston-milieu);
- Terug naar Europa: aanwijsbare invloed van Peirce op Ramsey, Wittgenstein en Karl Popper

Karakteristiek van pragmatisme 3

- “The essence of pragmatism I take to be this: that the meaning of a sentence is to be defined by reference *to the actions* to which asserting it would lead, or, more vaguely still, *by its possible causes and effects*”
- Frank Ramsey (1903 – 1930, Cambridge)
Philosophical Papers (1990, ed. by D.Mellor)

The Rule of Reason

*The
Philosophy
of
Charles
Sanders
Peirce*

Edited by Jacqueline Brunning and Paul Forster

1. Vier manieren om een overtuiging te bevestigen

- 1. Methode van het vooroordeel (tenacity)
- 2. Methode van het gezag: wie zegt het?
- 3. A-priori-methode: metafysische systemen
- 4. Wetenschappelijke methode.

Feiten

- In relatie tot de vier methoden:
- Vooroordeel: feiten hebben geen invloed
- Gezag: negatieve feiten genegeerd en/of onderdrukt; positieve gemanipuleerd en gepropageerd;
- A priori: feiten worden erbij gezocht (Hegel, Freud e.a.), confirmatie bias (is de mens goed of kwaad van nature?)
- Wetenschap: te weinig scepsis, strijd om macht en geld.
- Vraag: het gezag van de wetenschap: onderzoek heeft uitgemaakt dat ....

Perceptie, kennis en begripsvorming

- Bestaat intuïtieve kennis? (Descartes vs Peirce)
- Waarnemingen: bv. Gehoor, toon, melodie
- Alle kennis wordt gemedieerd door samenballing, samenvatting, synthese (Grieks: sum ballein, symbool);
- Maar: samengebalde begrippen zijn altijd gevolgtrekkingen die onjuist kunnen blijken te zijn; gissen en vergissen is menselijk.

2. Redeneringen

- “Een beetje logica is goed voor je”(Peirce in een brief aan William James, 1907)
- Logica docens (universitaire studie) en logica utens (in het dagelijkse leven)

Drie grondvormen van redeneren

- Deductie, inductie en abductie (hypothetisch redeneren)
- De volgorde van de premissen en de conclusie verschillen:
  - Deductie: regel, geval, resultaat (Socrates)
  - Inductie: geval, resultaat, regel (witte zwanen)
  - Abductie: regel, resultaat, geval (fossielen van vissen)

Het voorbeeld van de bonen (abstract geredeneerd)

•

•

•

- *Regel:* Alle bonen uit deze zak zijn wit
- *Geval:* Deze bonen komen uit deze zak
- *Resultaat:* Deze bonen zijn wit.

•

•

•

- *Geval:* Deze bonen komen uit deze zak
- *Resultaat:* Deze bonen zijn wit
- *Regel:* Alle bonen uit deze zak zijn wit.

•

•

•

- *Regel:* Alle bonen uit deze zak zijn wit
- *Resultaat:* Deze bonen zijn wit
- *Geval:* Deze bonen komen uit deze zak.

Toepassingen:

- Bijvoorbeeld etnisch profileren:
- Selectie op basis van x- aantal kenmerken: niet-blank, dure auto, zonnebril, en overdag op straat;
- Intensie: aantal kenmerken; redenering is abductief, van kenmerk naar ander kenmerk;
- Extensie: aantal exemplaren van één soort: inductief generaliseren; alle x zijn crimineel
- Dus: men generaliseert op basis van abductie (gissingen) !
- Oplossing gezocht in “big data”: generaliseren op basis van héél veel persoonskenmerken.

3. Waarheidsvinding: altijd voorlopig

- “Truth is the shattered mirror strown in myriad bits; while each believes his little bit the whole to own” (Sir Richard Burton)
- Peirce: truth is consensus in the far distant future after continuous investigation of the “*scientific community*”.
- Dus: altijd gradueel en communaal

Waarheidsvinding en pragmatisme

- De pragmatische stelregel (axioma) van Peirce, bedoeld om betekenissen van woorden en abstracte begrippen te achterhalen. Hoe doe je dat?
- Denken is handelen (vb glas, steen en staal)
- ‘Om de betekenis van een begrip te ontwikkelen moeten we eenvoudig vaststellen welke gewoonten het voortbrengt, d.i. het geheel van de gewoonten die het in zich bergt” (blz. 97)

Peirce versus W. James

- James: The will to belief (1896) Pragmatism (1907): “waar is wat werkt”; wat nuttig voor mij is (godsdienstige overtuiging) of wat voor mij voordelig is (cash value-theory)
- Peirce: The fixation of belief (1878): “*als* iets waar is, *dan* zullen de praktische handelingsgevolgen zich op den duur openbaren”: Aan de vruchten herkent men de boom.
- “Er is geen onderscheid zó precies of het bestaat uit niets anders dan een *mogelijk* verschil in praktisch handelen”

4. Metafysica: de drie categorieën

- Alle fenomenen in de wereld hebben drie kenmerken, in een bepaalde verhouding tot elkaar.
- Being, existence, reality (zijn, bestaan, werkelijkheid)
- Firstness, Secondness, Thirdness (niet te vertalen)
- Mogelijkheid, feitelijkheid, continuïteit
- Kwaliteit, relatie, algemeenheid (regelmaat)

5. Toepassing in semiotiek

- Wat is een teken?
- Peirce: “iets dat staat voor iets anders ten opzichte van iets”;
- D.w.z. iets (teken) dat staat voor iets anders (Object) en iets anders teweeg brengt (Interpretant);
- Drie soorten tekens: Icoon, index, symbool

Negen grond-Tekens

Phenomenological or formal categories	Ontological or material categories			
	Firstness	Secondness	Thirdness	
Firstness	A sign is: QUALISIGN	a "mere quality" QUALISIGN	an "actual existent" SINSIGN	a "general law" LEGISIGN
Secondness	A sign <i>relates</i> to its object in having: ICON	"some character in itself" ICON	"some existential relation to that object" INDEX	"some relation to the interpretant" SYMBOL
Thirdness	A sign's interpretant <i>represents</i> it (sign) as a sign of: RHEME	"possibility" RHEME	"fact" DICENT SIGN	"reason" ARGUMENT

Ik dank U voor Uw aandacht